

ИЗМЕЊУ МОГУЋНОСТИ, ЖЕЉА И ПОТРЕБА*

Рад Друштва наставника српскохрватског/хрватскосрпског језика и књижевности СРБиХ у протеклом двогодишњем периоду одвијао се, с једне стране, у вријеме врло неповољних друштвено-економских кретања у нашој земљи и у даљем срозавању просвјете, науке и културе, у довођењу наставника у позицију грађанина другог реда, те, с друге стране, у јачању свијести да ће друштво и даље тонати и западати у тежу кризу ако се не стане на пут хаосу у просвјетној политици, ако школство не добије онај значај који треба да има у друштву. У том процијепу стварне збиље и онога што би требало да се чини — овај двогодишњи период биће у нашој повијести запамћен по томе што друштво није изнашло рјешења да нашој струци одреди мјесто које јој припада у култури наших народа и у изграђивању социјалистичке свијести.

Гушећи се у економским проблемима, наша је заједница културу и просвјету постепено али сигурно гурала на споредни колосијек тако да је просвјетни радник данас у врло незавидном материјалном и друштвеном положају; осуђен је да чека, често и у неимаштини, нека боља времена. Све је то, међутим, дјеловало и тако да су се збијали редови у струци, да се наша струковна свијест дизала на вишу разину. И сами догађају на југословенском плану донекле су ишли томе наруку: постепено се увиђало да дезинтеграциони процеси у друштву, које су пратили језички и књижевни национализам у виду сепаратизма и унитаризма, воде ка учвршћивању заједништва и у језику и у књижевности. Наша средина, на жалост, то је само дјеломично знала да искористи. Искористила је то, у ствари, дијелом у науци и у глобалној политици, али недовољно у наставној пракси, гдје су се дешавале чудне ствари у вези са програмским језгром из књижевности и језика, у вези са надртом наставних планова и програма из српскохрватског језика, у вези са неспособношћу Републичког просвјетно-педагошког завода, чија је дјелатност нанијела доста штете нашој струци и Републици.

Остављајући по страни већ познате чињенице о (не)активностима наших педагошких служби, вратимо се првој области, у којој су се деша-

* Уводно саопштење на Годишњој скупштини Друштва наставника српскохрватског/хрватскосрпског језика и књижевности СРБиХ одржаној 10. маја 1986. године у Бањи Врућици код Теслића. Један од закључака Скупштине јесте и тај да се ово саопштење штампа у »Књижевном језику«.

вале крупније ствари, међу којима је било и оних које су имале опште-југословенски карактер, па и становити одјек ван наше земље. Поред низа стручних, научних и политичких савјетовања и договора о језику и књижевности наших народа, у којима су судјеловали чланови нашега Друштва, ту је, прије свега, одржавање XI конгреса слависта Југославије од 16. до 19. октобра 1985. године у Сарајеву (на планини Игман), који је припремало и реализирало наше Друштво, уз суорганизаторство Филозофског факултета у Сарајеву и Институт за језик и књижевност у Сарајеву, покровитељство СОУР-а »Свјетлост« и смјештајне услуге ЗОИТОУРС-а из Сарајева.

Конгрес је радио пленарно и по секцијама (двје за језик, двје за књижевност и једна за наставу). Тематика му је била сљедећа: а) *Секција за језик*. 1. Стандардни језик и норма у свјетлу социолингвистичких приступа језику, 2. Питања језичке структуре (дијахрони и синхрони аспект), 3. Додире међу језицима у јужнословенској заједници и проблеми билингвизма, 4. Лингвостилстичка истраживања словенских језика; *Секција за књижевност*: 1. Однос између југословенских књижевности и начини проучавања (илирски покрет и његов значај у хрватској и другим југосл. литературама, однос фолклора и писане књижевности). 2. Приступ књижевним стиловима, жанровима и дјелима у XX вијеку; послјератни роман у југословенским књижевностима, 3. Књижевност народа и народности Босне и Херцеговине у ширем југословенском контексту; *Секција за наставу*: 1. Актуелни проблеми наставе језика и књижевности (а) матерњи језик, б) проблеми наставе српскохрватског, словеначког и македонског језика као нематерњег језика, ц) допунска настава матерњег језика за дјецу наших грађана запослених у иностранству], 2. Однос планова и програма матерњег језика и књижевности од основне школе до универзитета.

Конгрес се одржавао у знаку великих јубилеја наше писмености и културе: а) јубилеј солунских просвјетитеља (1100 година од Методијевог смрти), б) 150-годишњица илирског препорода, ц) 40-годишњица наше револуције и слома над фашизмом (о јубилеју македонског књижевног језика и литературе из НОБ-а). У вези с овим био је конципиран програм пленарне сједнице, као и програм рада у цјелини.

Учесници конгреса били су слависти из цијеле Југославије, научни радници, професори универзитета, наставници основних и средњих школа, академици, друштвено-политички радници, лектори, културни посленици, књижевници, новинари и други. Овај је конгрес био досад најмасовније окупљање слависта у нас. Пријављено је 247 реферата (одржано 217), а укупан број судионика пео се и до 620. Развој југославистике, сложеност нашега културног хабитуса, вишенационална и вишејезичка заједница, велика дјела наше културне баштине, отвореност наше средине и толерантност у рјешавању језичких и књижевних проблема, — све је то утицало на то да су у Сарајево дошли многи слависти. И не само они него и други посленици који проучавају наше словенске језике и књижевности компаративно према неком другом свјетском језику: и оријенталисти, и германисти, и романисти, и англисти.

Конгрес је протекао у радној атмосфери. Слависти су у науци одавно постигли висок степен сагласности око темељних проблема језика и књижевности, која су овдје посматрана са становишта струке, а не са политикантских стајалишта. Иако је било обиље тема које су могле бити »исполитизиране«, то се није догодило, него је примарну ријеч имао аргумент као научно и стручно мјерило.

Конгрес је показао докле смо дошли у развоју наше науке о језику и књижевности, какво нам је стање у настави језика; пружио је многе обрасце за поправљање тога стања; упутио је озбиљне замјерке нашим лутањима у образовању и научно освијетлио образовну и наставну праксу. Ово је сретање југословенских слависта још једном показало да се мора научни рад више цијенити, да мора бити више спреге између науке и политике, те да основно мјерило у свему мора бити стручност и поштен однос према обавезама и задацима.

Конгрес је имао велики одјек у јавности. У претконгресно доба председник Савеза славистичких друштава Југославије дао је интервјуе »Ослобођењу« (Сарајево), који је дијелом пренио Танјуг (што су преузеле готово све дневне новине), тједнику »Данас« (Загреб), што су дијелом пренијели »Вјесник« и »Нови лист« (Ријека) и ТВ Дневнику РТВ Сарајево (уочи самог одржавања скупа). А рад конгреса пратила су готово сва средства јавног информисања, те представници стручних и научних гласила (просвјетних, књижевних, лингвистичких, друштвених и других); међу њима најтемељитије су јавност обавјештавали: »Ослобођење«, ТВ Сарајево и Радио-Сарајево, потом »Вјесник«, »Свијет«, »Данас«, »Политика«, »Борба«, »Дневник« (Нови Сад, који је након Конгреса објавио и већи интервју са председником Савеза, М. Окуком), ТВ Нови Сад, »Дело« (Љубљана), »Нова Македонија« (Скопље), »Побједа« (Титоград) и други. Новинари су показали висок степен професионалности, стручности и савјесности.

Поред раднога дијела, домаћин је организовао и посјете градским културно-историјским споменицима, приказивао филмове (нпр. Отац на службеном путу Емира Кустурице), организовао књижевне вечери, забавне вечери и обилазак олимпијских борилишта. Првога дана рада Конгреса СОУР »Свјетлост« Сарајево, отварајући продајну изложбу књига и презентирајући репринт издање Хваловог зборника, приредио је пријем у част судионика; председник Пословодног одбора ЗОИ '84 приредио је ручак у част истакнутих професора и гостију; током рада председница РК ССРНБХ Смилка Милојевић примила је председнике републичких и покрајинских друштава и са њима водила једночасовни разговор, а задњу вече председник Савеза је приредио свечану вечеру за све учеснике конгреса.

Организатор и домаћин скупа наишао је на велико разумијевање босанскохерцеговачког друштва у цјелини (а особито у Републичкој конференцији ССРНБХ). Од разумијевања, подршке и помоћи до реализације свих дијелова овога великог посла (који је и научно, и друштвено-политички био деликатан) подугачак је пут. Организатор је покушао да све

снаге стави у службу, али сви сегменти друштвени нису увијек били на висини својега задатка. Коначна је оцјена, међутим, у цјелини повољна.

Велики број судионика, програм рада конгреса и сви садржаји који су га пратили наметнуо је организатору и велике финансијске обавезе. Организатор се сналазио на разне начине: дио средстава је прибавио од СИЗ-а за науку БиХ, СИЗ-а за високо образовање БиХ, дио од Републичке конференције ССРНБиХ, а дио довијајући се сâм (покровитељство »Свјетлости«, котизације, позајмљивање и сл.).

XI конгрес Савеза славистичких друштава Југославије други је славистички конгрес у БиХ (први је одржан 1965. године). То је организатора обавезивало да тај скуп буде на разини своје задаће, да од њега имају сви користи — и наша наука, и наша култура, и град домаћин, и наставници диљем Југославије. На основу извјештаја на завршној пленарној сједници, јавних иступања, реакцијâ, приказаâ, разговорâ, писамâ која је Организациони одбор довијао и сл. — овај је конгрес био конгрес разумијевања, међусобног уважавања, толеранције и заједништва.

* * *

У складу с активностима на стручном плану, Друштво се у овом периоду постарало да дјелује као асоцијација на принципу субординације и координације послова и задатака у нашој струци. У вријеме преузимања послова од ранијег руководства, Друштво је с тим у вези имало двоструки план дјеловања: обавезе према Савезу славистичких друштава Југославије, на једној, и обавезе према регионалним друштвима у нашој републици, на другој страни. И једна и друга обавеза биле су прилично велике кад је у питању организациона страна послова, будући да је Савез славистичких друштава Југославије дјеловао при нашем Друштву. До преласка сједишта Савеза у Нови Сад (16. I 1986) мислимо да смо оживјели његов рад као савезне асоцијације, да су југослависти збили редове, да смо оживјели рад југословенског славистичког комитета, и друго. Уз то, у Савез смо у том периоду примили нове чланове: Друштво за русински језик и књижевност Војводине, Друштво словакиста Војводине, Славистичко друштво БиХ и Славистичко друштво Косова. Поред низа организационих, правних и других послова изабран је и нови Југословенски славистички комитет, те нова четири члана у Међународни славистички комитет, одужен је заостали дуг према Мапријалу и друго.

Руководство Друштва имало је посебне обавезе према регионалним друштвима за српскохрватски језик БиХ на тај начин што је настојало да њихов рад буде бољи и да се активирају подружнице тамо гдје су активности биле замрле. Поред друштава у Тузли и Добоју, која су активна, особито прво, у овом периоду конституисала су се друштва у Зеници, Сарајеву и Мостару. Слабу сарадњу смо имали са друштвима у Бихаћу и Бањалуци. У Бањалуци су ствари кренуле набоље у последње вријеме, а Бишћани су потпуно неактивни. У наредном периоду се и ова друштва морају активирати и струковно дјеловати на својој регији.

У склопу својих дјелатности Друштво је помагало Лигу младих лингвиста, Сарајевски лингвистички кружок и водило послове око »Кочићеве награде«, те остварило сарадњу са сличним друштвима у Републици, Филозофским факултетом у Сарајеву, педагошким академијама, издавачким кућама и средствима јавног информисања. Успјели смо и да штампамо дио радова са XI конгреса слависта у »Књижевном језику« бр. 1 и 2 за 1986. годину (уз помоћ СИЗ-а за науку и Института за језик).

***

На крају можемо рећи да је било доста послова за протекле двије године. Неке смо послове обавили добро, неке нисмо. Међу ове посљедње можемо сврстати оне око састављања наставних планова и програма и послове око заједничког језгра из језика и књижевности. На жалост, ту су ствари измицале Друштву, за што носимо дио одговорности. Али највише кривице за то има, без сумње, Републички просвјетно-педагошки завод, који је те акције водио траљаво, непрофесионално и доста нестручно. Чини нам се да ће у наредном периоду ту бити највише акција. Било би погубно ако би се поновиле исте грешке и ако рад наредне Скупштине буде у сличним условима у којима је сада. Требало би се ипак надати бољем положају наше струке. Треба се надати да ће бити враћено достојанство просвјетном позиву и наставном особљу.

Милош Окука

Lektor i korektor

Vesolinka Kolar

Технички уређивач

Тачно Трпак

Тираж: 1100

КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК - ЈЕЗИК ЈО ИСТИНУ НА ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ У САРАЈЕВУ, ООУН
Јазики за језик из лингвистичког постојења - лингвистички постојење језика
не и Нероковине. Часопис из језика и књижевности. Издавачки центар
за језик и књижевност. 1.500 динара за појединачне. Циљна категорија
за језик и књижевност. Уплате слати на јавно рачуно - Јазики и
књижевност за "Књижевни језик". Адреса: Уређивачки језик и књижев-
ност, 71000 Сарајево, Хаџева Клиничка 13. Јазики и књижевност се не
врати.

Stampa: ИСБРО «ОСЛОБОЂЕНИК» ООУН - Штампарија дјелатност
Строј: Санада Нубија и Машине Уређивачки центар - Општина Звара